

Allahverdi Eminov haqqında bir qə-dər geniş məlumat vermək istədim sə fikrimdən daşındım; səbəbi?! O, res-publikamızda kifayət dərəcədə tanın-mış pedaqoq-alim, jurnalist-publisist, yazıçı, ədəbiyyatşünas-evrioloqdur. Ötən əsrin 90-cı illərində "Sarı çiçək" elmi-fantastik povestlər kitabının, "Yu-xuda dirilən adam" dedektiv romanın müəllifidir. Əsrimizin ilk on illiyində "Boz itin ölümü" və "Köhnə evdə üç fəsil" hekayələr məcmuəsini, "Qapalı kitab", "Şeytanın intiharı", "Güntəkinin taleyi" romanlarını çap etdirmişdir. Şəxsi tanışlığımıza gəldikdə isə... O, "Təfəkkür" Universitetində müəllimim olmuş, tələbələrin sevimlisi kimi həfi-zəmdə qalmaqdadır. Başqa bir rakurs-dan isə "Ədalət" qəzetinin məhsuldar yazarlarından biridir və hər dəfə re-daksiyaya gələndə qapımı açır, vaxtı-mı almamaq üçün atüstü söhbətləş-i-rik. Əvvəlki ovqat, səmimiyyət, etik mədəniyyət, tələbə-müəllim həssaslı-ğı.

Nəhayət, qərara aldım ki, Allahverdi müəllimlə ikilikdə oturmaq, fikrimdə ha-çandan dolaşan suallardan verim, ca-vab alım. Axı, müəllimim öz tələbəsinə unutmadiğı kimi, mən də cüzi də olsa bəzi ürək sözlərini qəzetin oxucuları ilə bölüşdürüm.

- Haradan başlayım, çətin dir ümumiləşdirmək, zəngin və uzun həyat yolu, yaradıcılıq dolayları, ali məktəblərdə 30 illik dərs demək sta-jı... Üstəgəl, on il pedaqoji mətbuat-da çalışmaq və "Maarif" dövlət pe-daqoji nəşriyyatında 8 il baş redak-tor, direktor əvəzi vəzifələrini apar-maq. Bu gündən o illərə qayıtmaq Sizin üçün nə deməkdir? Təxmini yoza bilərdim.

- Fəhminə inanıram: Bu illər bir yu-xu imiş mənimçin. Ayıldım, nə etdiyi-mi, nə uğurlar qazandığımı, enişləri-mi, yoxuşlarımla xatırladım. O dövrün məxsusi havası vardı, o dövrün ziyalı-ları vardı, tez-tez görüşdüyüm Məmməd Arazı, Söhrab Təhiri, Cabir Nov-ruzu, Fərman Kərimzadəni, Məmməd Aslanı vardı, bu simalar sənle adi, sad-ələvəh danışır, sabah-birisi gün fəlsə-fi şeirlərini oxuyurdun, təəssüf ki, bəzi elitar dairələr bu ilahi istedadları gör-mək istəmirdilər, yaxud anlamırdılar. Düzü, bu hal mənə pis təsir göstərirdi, daxildə pıçıldayırdım: "Belə şəxsiy-yyətler 50-100 ildə yetişir". Və yanılmamışdım...

Hisslər tərbiyəsini nəyə qurban veririk yaxud "atılmış" bir alimlə söhbət

Hər halda vəzifələrdə olmuşam, in-sanlarla canlı ünsiyyət yaratmışam, ancaq mərdiməzarlıq, laqeydlik, eqoistik kimi komplekslərdən uzaq idim. O vaxt bir yerdə işlədiyim gənclər istəsələr xatırlaya bilərlər. Kimsə-ninse cismində insani ruh olmalıdır. İndi bir qrup adamlar cəmiyyətdə xoş-bəxt yaşamaq istəyirlər, təbii arzudur. Lakin unudurlar ki, bunun üçün lazım olandan çox düşünmək gərəkdir. Qəri-bə hal bir də budur, layiq olmayanlar özlərini müdrik aparmaq istəyirlər; be-lə deyil axı. Məgər çox bilmək, çox yazmaq müdriklikdir? Müdriklik lazım olanı bilməkdir, cəmiyyətə üz çevir-mək deyil.

- İstər mətbuatda, istər nəşriyyat-da işlədiyiniz vaxtlarda, hansı ki, si-zin kurasianızda olanlar vardı, zəifdilər, peşəsinin öhdəsindən lazı-mınca gələ bilmirdilər, xüsusilə, o zaman kəsiyində rəhbərlik bu adamlarla dərhal xudafizləşirdi. Siz necə, qarşılaşmısınız?

- Olub? Bəziləri haqq dünyasına qovuşublar, Allah rəhmət eləsin. Bir qrupu fiziki cəhətdən sağlam deyildi, dəfələrlə işə gecikirdi. Digər qrupu açıqca nə məqalə yaza bilirdi, nə re-daktəni bacarırdı. Hətta dərsliklə işlə-məkdə cəhənnəm əzabı çəkirdi, üçün-cülərsə, işlədiyi kollektivin bəzi üzvlərindən anonim yazırdılar. Çalışmışam onlarla "ünsiyyət dili" tapım, pedaqoq-luğumdan istifadə eləyim: Gecikir - ol-sun da - bu iş yeri yaradıcılıq laborato-riyasıdır da, qələmdir də. Verilən tap-sırığı istər-istəməz yerinə yetirəcəkdir də. Ehtiyac varmı yaradıcı adamla in-zibatçılıq psixologiyası ilə davranma-ğa? İşin az-maz "axsaması" insan fak-toruna qalib gəlməməlidir. Olub ki, be-ləsini mənə "yuxarıdan" zənglə tapşı-rıblar, yola vermişəm. Elə isə kimsə-sizlər necə? Hünər sonuncuları hima-yə etməkdir. Yadıma şair Sahib Təbri-zinin kəlamı düşdü: "Kimsəsizlərin ba-şı üstə şam kimi yanmasan, öləndən

sonra qəbrin üstə şam yandırmazlar".

Bəlkə də sərt səslənəcək: indi in-sanpərvərlik məfhumu öləzimişdir, "aşağı"da idi - pafosla dəm vururdu, özünü sadə, kimsəsiz adamların pası-banı sayırdı, necə ki, "yuxarı başa" keçdi - dünəni unutdu, mənfie dəyiş-di. Unutmayaq ki, insanpərvərlik hissi insan nəslinin həyatını qoruyub saxla-

maq üçün çox vacib amildir...

- Allahverdi müəllim, təvazökar-lıqdan uzaq sözümdür, əlli ildir el-min içərisindəsiniz, elə işləriniz var ilk dəfə nəinki respublikamızda, hətta Sovet məkanında araşdırılmayan sahələrə aiddir; məqalələrinizi, mo-noqrafiyalarınızı nəşr etdirmisiz. Sualımın əvəli odur, sizin üçün ön-cə alim, sonra elm nədir? Bu iki tə-rəf həmişə bir-birini tamamlayırmı?

- Düzü, sualı gözləyirdim, xüsusilə, elmi aşağılayan bəzi qüvvələrin qula-ğına nəse bir nəsnə deysin deyə. "Alim" böyük addır, xoşbəxt nüfuzdur, cəmiyyət onunla hesablaşanda itir-mir, əksinə, qazanır. Xatırlamağa ehti-yac var ki, Yusif Məmmədəliyev, Mus-tafa bəy Topçubaşov, Heydər Hüse-y-

nov, Zərifə xanım Əliyeva, Adilə xa-nım Namazova, Validə xanım Tuta-yuq, Azad Mirzəcanzadə, Şəfahət Mehdiyev və daha bir neçə şəxs. Əl-bəttə, onları o zamanın təhsili, məktə-bi yetişdirmişdi, danmaq olmaz, bir də öz qeyri-adi istedadları. Onlar yüksək elmi adları, vəzifələri öz qabiliyyətləri, ağır işgüzarlığı hesabına qazanmışdı-lar. Təəssüf ki, XXI əsr-də vəziyyət tamamilə dəyişmişdir; sifarişlə, zənglə "professor", "müxbir üzvü", "akade-mik" olanlar da istisna deyil...

Sən də bilməmiş ol-mazsan: cavanlığından (alim 30-40 yaşlardan sonra yetişmir) bir mə-qalə yazmağı bacarma-yan, elmi mühakiməsi olmayan orta savadlı el-milər doktoru olur, sonra ali titulların özü gəlir ona tərəf! Qalın kitabları işiq üzü görür. Axı, elə nəsil var ki, o şəxsin keçmişini gözəl bilir, el-mi fərasətsizliyini də. İndi xüsusilə, qadınlar arasında nami-zədlik və doktorluq dissertasiyası yaz-dırmaq dəbə minmişdir. Bu yumşaq "körpünü" adlayandan sonra vəzifə qapıları onun taleyinə taybatay açılır. Məqsəd? Cavabını dahi Lev Tolstoyun sözlərilə verəcəyəm: "Alimliyə bir tac kimi baxma ki, bununla öyünəsən, bir inək kimi də baxma ki, onu sağasan". Belə çıxır, yazıçının da zamanında bu hal var imiş; bəs Tolstoy niyə profes-sor, akademik üçün çalışmadı? Bəs bu gün yüksək vəzifə etibar edilənlərə çoxmu vacibdir dissertasiya müdafi-ə etsinlər dolayısı yolla? Mən xatırlayı-ram: Ulu öndər Heydər Əliyev haqlı olaraq belə bir ideya irəli sürdü ki, ray-kom katibləri, nazirlər, digər vəzifəli şəxslərin işi-gücü yoxmudur disserta-

siya yazırlar? Maraqlıdır, bu məsələni görkəmli filosof, akademik Ramiz Mehdiyev təxminən 5-6 il əvvəldə qə-bartmış və yazmışdır: "Elm bir biznesə çevrilib və istənilən şəxs, dövlət mə-muru, yaxud iş adamı müxtəlif yollarla elmi ad almağa nail olur. Təəssüf ki, bütün bu proseslərdə elm və təhsil müəssisələrinin bir sıra əməkdaşları hazır dissertasiyaları iddiaçılara təklif edirlər. Paradoksal haldır ki, elmin paklığını qorumaq əvəzinə elm xadim-lərinin özləri təsadüfi adamların elmi adlar almasına rəvac verir, belə işləri elmi şuralarda yekdilliklə dəstəkləyir-lər"... Nədənə beə proseslər davam etməkdədir. Bax, Heydər Əliyev müd-rikliyi!

Mənim aləmində əsl elm rəğbət və ya nifrət tanımır, onun yeganə məqsə-di həqiqətdir.

Çox şey söyləmək, mülahizə yürüt-mək mümkündür, mən alman filosofu L.Feyerbaxın fikr ilə yekunlaşdırım sualın cavabını: "Elm saf ruhdur, elmi təhqir edən fəziləti də təhqir edir. Kim elmi öz həyat məqsədi hesab edirsə o, fəziləti də beləcə özünün həyat məq-sədi hesab edir və onun fəziləti nə də-rəcədə təbiidirsə, süni deyilsə, onun elminin təbii nəticəsidirsə o qədər çox dəyərlidir".

- Siz həmin araşdırmaların adını çəkərdiz.

- Əvvələn, ədəbiyyatşünaslıqda el-mi-fantastika janrın nəzəri məsələləri-ni ötən əsrin 70-80-ci illərindən işləmi-şəm, xüsusilə, Namiq Abdullayev, Emin Mahmudov, Anar yaradıcılığı kontekstində. Bu janrın imkanlarını tədqiq etmişəm, xeyli sayda məqalələr-rim və bir kitabım çap olunmuşdur. Sonra "yaradıcılıq" anlayışının poeti-kasını, hansı ki, bütöv halda - istər poeziya, istər nəsr olsun - silsilə nəzə-ri məqalələr yazmışam. Habelə yara-dıcılıq psixologiyasını. S.Vurğun, İs-mayıl Şıxlı, Musa Yaqub, Adil Cəmil haqqında monoqrafiyalarım da yetərin-

cə vermişəm. Fikrimə onu da əlavə edərdim ki, alimin yaradıcılıq xüsusi-yətlərini, onun psixologiyasını araşdır-mağı da unutmamışam. Son işlərim-dən biri yaradıcılıq nəzəriyyəsi haq-qında elmlə bağlıdır. Onun terminoloji adı "evriologiya" adlanır. "Pedaqogika və evriologiya" monoqrafiyam (Bakı, 2015) ölkəmizdə ilk əsərdir, vaxtilə SSRİ məkanında da yazılmamışdır. Qürur duyuram ki, belə bir tədqiqat mənə məxsusdur!

- Vurğuladız ki, elmin də öz poeti-kası, alimin də öz yaradıcılıq xüsu-siyyətləri mövcuddur. Siz də on il-liklərdir pedaqogika elminin həm nəzəriyyəsi, həm də praktikası ilə məşğulsuz. Bəlkə bu haqda?

- Məmnuniyyətlə. Pedaqogika elmi şüurlu fərdi və insan kollektivi yara-nandan üzü bəri klassik pedaqoqların diqqət mərkəzində dayanmışdır: N.Tusi, A.Komenski, Con Look, Dis-terveq, Uşinski, Əhməd Seyidov, M.Muradxanov, Nureddin Kazımov, Yusif Talıbov, Hüseyn Əhmədov... Bu cəhdlər təsadüfi deyil, onlar bir daha sübut etmişlər ki, "pedaqogika"nı tək-cə müəllim hazırlığı, uşaq tərbiyəsi üçün hesablamaq birtərəflilikdir, səthi münasibətdir. Pedaqogikaya bir elm kimi yanaşsaq kosmosla, səma ilə, is-lamiyyətlə əlaqəlidir. Əgər dünyaya uşaq gəlsə o, ilahinin göndərdiyi var-lıqdır, onun hissələri, ruhu kainatla (kosmosla) dolayısı ilə bağlıdır. Mə-nim qeyri-təvazökarlıq olmasın, ilk də-fə tədqiqatımın bir istiqaməti də bu yönədir. Belə ki, "Kosmik pedaqogika" kitabım ərəşəyə gəldi, buna qədər isə onlarla mətbuatda məqalələrim çıxıb-dır. Bir dəfə özbək pedaqoqu bu mə-qalələrdən bir neçəsini oxuyub, müsə-hibindən mənimlə görüşməyi rica et-mişdir, təəssüf Bakıda olmamışam. O deyib ki, sizin kitabxanada işlərkən "Müasir Azərbaycan müəllimi" və "Kaspi" qəzetlərində rast gəlib oxumu-şam. Özbəkistan pedaqoq - alimləri "kosmik pedaqogika"dən xəbərsizdi-lər...

Mən pedaqogikanın bədii ədəbiy-yatla əlaqəsini araşdırmışam. Peda-qogikada "fantastika" anlayışının yeri-ni də həmçinin. Səsin pedaqogikasını tədqiq etmişəm.

(ardı gələn sayımızda)

Söhbətləşdi:
Ceyhun Rüstəmov

